

Вежбицкая А. Язык. Культура. Познание / Анна Вежбицкая. – М.: Языки русской культуры, 1997. – С. 33-34.
 Маслова В. А. Когнитивная лингвистика / В. А. Маслова – Мн.: ТетраСистемс, 2005. – 256 с. Шаховский В. И. Категоризация эмоций в лексико-семантической системе языка / В.И. Шаховский. – Изд. 3-е. – М.: Книжный дом “ЛИБРОКОМ”, 2009. – 208 с. Larousse: Dictionnaire de français [електронний ресурс]. Режим доступу: <http://www.larousse.fr/dictionnaires/francais-monolingue>. Werber B. L'Empire des anges: [roman] / Bernard Werber. – Paris: Editions Albin Michel S.A., 2000. – 444 p.

СЕНІЧЕВА О.А.

(Бердянський державний педагогічний університет)

ОЦІНКА ЯК ОБ'ЄКТ ЛІНГВІСТИЧНОГО ДОСЛІДЖЕННЯ

У статті розглядається природа та структура категорії оцінки у філософському та лінгвістичному розумінні, а також її вербалізація в тексті. Проаналізовано класифікації оцінки.

Ключові слова: оцінка, модальність, вербалізація.

Сеничева О.А. Оценка как объект лингвистического исследования. В статье рассматривается природа и структура категории оценки в философском и лингвистическом понимании, а также ее вербализация в тексте. Проанализированы классификации оценки.

Ключевые слова: оценка, модальность, вербализация.

Senicheva O.A. Evaluation as the Object of Linguistic Research. The article deals with the nature and the structure of the category of evaluation in philosophical and linguistic aspects, and also its verbalisation in a text. Different approaches to the classifications of evaluation have been analysed.

Key words: evaluation, modality, verbalisation.

Вивчення природних категорій, що визначають те, як складається картина світу в процесі пізнавальної діяльності людини, відіграє важливу роль у дослідженнях когнітивного напрямку теоретичних досліджень у лінгвістиці. До таких категорій належить і категорія оцінки.

Оцінка – складний феномен для наукового опису і теоретичного пояснення, що зумовлено онтологічною універсальністю категорії оцінки, адже, за Т. Космедою, “будь-яка онтологія: природа, суспільство, суб'єктивний світ людини, мислення, мова тощо – все пронизане категорією оцінки і розглядається через її призму” [Космеда 2000].

У сучасному мовознавстві питання про оцінність постало як про особливу функціональну сферу мови, оцінка набула статусу мовної категорії, що у свою чергу спричинило виникнення різних поглядів на її природу та структуру.

Лінгвістичні розвідки вітчизняних та зарубіжних мовознавців були спрямовані на різнобічне вивчення аспектів оцінки та оцінного значення: оцінної модальності та логіки оцінок (Н. Арутюнова, О. Вольф, О. Івін, М. Ляпон та ін.); функціональної природи оцінки та її функцій у структурі висловлення та цілого тексту (О. Вольф, В. Гак, С. Дорда, І. Рахманова та ін.); семантико-прагматичних особливостей реалізації оцінного значення (Н. Арутюнова, Т. Космеда, Т. Маркелова, З. Фоміна та ін.); оцінки як типу мовного значення та співвідношення емоційного й оцінного компонентів у структурі значення (І. Арнольд, І. Стернін, В. Телія, В. Шаховський та ін.); мовних засобів вираження оцінки (Н. Бойченко, Т. Вендіна, Б. Коваленко, Н. Падич та ін.). Проте, незважаючи на пильну увагу до оцінки як мовної категорії та докладність опису оцінного значення, з позицій сучасних завдань лінгвістичного аналізу ці проблеми остаточно не вивчені. Так, у лінгвістичній літературі не знаходимо вичерпного розв'язання питань, пов'язаних із визначенням структури функціонально-семантичного поля (ФСП) оцінки, із загальною систематизацією оцінних засобів, з особливостями функціонування мовних одиниць з оцінною семантикою в текстах певного функціонального призначення, що є **актуальним** для сучасного мовознавства.

Короткий огляд матеріалу показав, що існують суперечності у з'ясуванні природи та структури оцінки, що й є **метою** нашої розвідки. Для реалізації поставленої мети передбачається розв'язання таких **завдань**: узагальнити номінації оцінки, подані в різних лексикографічних, наукових джерелах; виділити особливості категорії оцінки в аспектах філософії та лінгвістики.

Предметом дослідження є природа та структура оцінки у філософському та лінгвістичному розумінні. **Об'єктом** наукової дискусії є оцінка як певна категорія.

Оцінка як категорія логіко-філософська отримала своє вираження вже у працях античних мислителів. Так, Аристотель розглядає різновиди об'єктів, які отримали оцінну кваліфікацію, і

розмірковує про значення оцінних предикатів, до додаються до об'єктів. Про оцінку говорили Абу Алі ібн Сина, Б. Спіноза, Дж. Локк, І. Кант та ін.

Мовні засоби актуалізації в текстах філософських та логічних категорій привертала увагу й сучасних дослідників, зокрема В. Акуленка та представників його школи (категорія числа, заперечення, означеності чи неозначеності тощо).

У ХХ ст. багатоаспектність категорії оцінки спричинила її лінгвістичне вивчення в комунікативному, лексичному, когнітивному, стилістичному напрямках тощо. Існує ряд сучасних досліджень, які стосуються різних аспектів вербалізації категорії оцінки, як зарубіжних, так і вітчизняних науковців, наприклад, роботи Н. Арутюнової, Е. Вольф, В. Кирилової, Т. Космеда, О. Островської, О. Ohuj, E. Agricola, W. Fleischer, H. Rossipal, G. Rossler, T. Schippan. Зокрема, найбільшу увагу дослідники зосереджували на аналізі оцінних засобів у текстах художнього стилю (Т. Космеда, С. Кривонос, О. Островська, У. Соловій та ін.). Окремі праці присвячені дослідженню засобів вираження оцінки в публіцистичних текстах (Б. Коваленко, Г. Мінчак, С. Равлюк та ін.). Зроблено аналіз оцінних засобів у текстах інформаційного стилю (І. Онищенко). Однак не знайшла свого висвітлення класифікація оцінки, проблема порівняльної характеристики оцінних засобів у текстах.

Наведемо декілька дефініцій аналізованої категорії:

1. “Категорія оцінки – це результат оцінної діяльності суб'єкта. Ця діяльність, базуючись на цінності предмета чи явища, об'єктивна, але, водночас, завжди містить певну долю суб'єктивізму, зумовленого індивідуальними особливостями сприйняття предметів чи явищ, що знаходить своє відображення у відмінностях схвалення / несхвалення суб'єктом об'єкта оцінки” [Онищенко 2005]. О. Онищенко категорію оцінки витлумачує як модальну категорію, що виражає ставлення мовця до предмета мовлення.

2. “Оцінка як мовна категорія, що спирається у своїй семантиці на аксіологічну константу, з формального боку є вираженням за допомогою різнорівневих мовних засобів (у тому числі й лексичних) узагальненого інваріантного значення схвалення / несхвалення кого-або чого-небудь” [Космеда 2000]. Окрім модальності, Т. Космеда в оцінці виділяє коло аксіологічних значень.

3. “Оцінка як лінгвістична категорія – сукупність різнорівневих мовних одиниць з оцінним значенням, які виражають позитивне чи негативне ставлення мовця до змісту повідомлення, спрямоване на реалізацію певного комунікативно-прагматичного завдання. Оцінний компонент може бути виражений як експліцитно, так і імпліцитно” [Суддя 2009]. Сутність оцінки не обмежується вказівкою на позитивне чи негативне ставлення до подій, фактів, явищ, її структура залежить від багатьох компонентів, як обов'язкових (об'єкт оцінки, суб'єкт оцінки, аспект оцінки, оціночна шкала, стереотипи), так і факультативних (оцінні класифікатори, інтенсифікатори, мотиви). Вияв оцінки зумовлений не просто прагненням автора виразити свою думку, а бажанням наголосити на об'єкті оцінки, звернути на нього увагу читача, формуючи певне ставлення до цього об'єкта.

Функціональний підхід дозволяє дослідити оцінні відношення в новому ракурсі з урахуванням складових частин ієрархічної структури функціонально-семантичної категорії оцінки, а також різнорівневих засобів вираження оцінності.

Оцінка як мовна категорія, що спирається у своїй семантиці на аксіологічну константу, з формального боку виражена за допомогою різнорівневих мовних засобів, особливо лексичних, узагальненого інваріантного значення схвалення/несхвалення дій, процесів, явищ, фактів тощо. Суть та засоби реалізації категорії оцінки представлено у багатьох лінгвістичних працях (Н. Авганова, Ю. Апресян, Н. Арутюнова, І. Арнольд, О. Ахманова, Л. Барлас, Е. Вайгла, В. Василенко, О. Волошина, О. Галкіна-Федорук, О. Зубов, В. Кирилова, С. Колесник, Т. Космеда, В. Кузнецова, Г. Колшанський, Н. Лук'янова, В. Мальцев, Е. Меднікова, О. Островська, О. Петрищева, Н. Разінкіна, М. Ретунська, Ю. Степанов, Й. Стернін, О. Федотова, R. Hare, N. Chomsky, R. Perry).

У наукових розвідках (Н. Арутюнова, Л. Васильєв, Е. Вольф, С. фон Врігт, Т. Гоббс, Г. Кошель, В. Телія) пропонуються різні класифікації оцінок, які можна узагальнити за певними критеріями (залежно від цілей, намірів мовця):

- 1) за способом відображення об'єкта, що оцінюється (*раціональна, логічна та емоційна, сенсорна*);
- 2) за аксіологічним характером (*позитивні та негативні*);
- 3) в залежності від еталону (*абсолютні та компаративні (порівняльні)*);
- 4) за наявністю / відсутністю дескриптивного смислу в оцінному понятті (*конкретні та абстрактні*);
- 5) за роллю у структурі висловлювання (*загальні та часткові*).

Найбільш повний, на наш погляд, аналіз оцінної проблематики зроблено А. Суддею у статті “Теоретичні аспекти категорії оцінки (до засад формування нової освітньої парадигми)”, де оцінку визначено як:

- “результат граматикалізації ментальної філософської категорії; оцінної діяльності суб’єкта, що знаходить своє відображення у схваленні / несхваленні об’єкта;
- оцінка як мовна категорія спирається на філософську аксіологічну категорію і виражається на різних мовних рівнях;
- у оцінці раціональне й емоційне становлять діалектичну єдність <...>;
- до елементів оцінної структури належать: суб’єкт оцінки, об’єкт оцінки, предмет оцінки, а також шкала оцінок та оцінні стереотипи, аспект оцінки і оцінний предикат <...>;
- оцінка розглядається як модальність, що накладається на дескриптивний компонент значення і є важливою складовою висловлювання;
- для оцінки характерна шкала оцінювань, на котрій є позитивна, негативна, між ними знаходиться нейтральна зона <...>” [Суддя 2009].

Крім того, оцінку доцільно аналізувати з позиції того, чи є вона компонентом денотативного чи конотативного значення: на протигагу денотації, конотація спрямована на мовця і комунікативну ситуацію; конотативне значення є другорядним, факультативним і імплікується на предметно-логічний реєстр значення. Конотацію розглядають як сукупність емоційного, експресивного, оцінного і стилістичного компонентів. Завдяки конотації виражається різний ступінь інтенсивності вираження оцінки та емоційного відношення мовця до предмета мови.

Емотивність сама по собі тісно пов’язана з оцінністю, вона синтезує кількісну і якісну оцінки, крім цього, антропометричну і емоційну доміанти та відображає ціннісне суб’єктивне відношення до дійсності. Емотивний компонент часто супроводжує оцінний, хоча їхнє поєднання необов’язкове, при цьому специфіка емоційної оцінки полягає у більшій кількості її видів у порівнянні з раціональною (позитивна, негативна, амбівалентна, невизначена).

Таким чином, оцінка є лінгвістичною категорією, яка виражає відношення мовця до об’єкту дійсності (схвалення / несхвалення, бажання, заохочування і под.).

Перспективи подальшого дослідження вбачаються у розкритті когнітивних механізмів і мовних особливостей процесу оцінювання.

Література

- Космеда Т.А. Аксіологічні аспекти прагмалінгвістики: формування і розвиток категорії оцінки [текст] / Т. А. Космеда. – Львів: Вид-во ЛНУ, 2000. – 311 с. *Онищенко І.В.* Категорія оцінки та засоби її вираження в публіцистичних та інформаційних текстах: дис. ... канд. філол. наук: 10.02.01; Дніпропетровський нац. ун-т / І. В. Онищенко. – Д., 2005. – Режим доступу: <http://www.lib.ua-ru.net/diss/cont/138080.html>. *Суддя А.М.* Теоретичні аспекти категорії оцінки (до засад формування нової освітньої парадигми) / А. М. Суддя. – Режим доступу: http://www.nbuv.gov.ua/portal/Soc_Gum/VKhnpu/Filos/2009_29/12.html.

SOKOLOV V.V.

(Запорізький національний університет)

COGNITIVE SEMANTICS AND THE LINGUISTICS OF NEW WORDS

The article handles the interaction between the research of new words and the cognitive semantics. Conceptual structures and linguistic units are analyzed on the example of new words of the English language in the sphere of medicine and health care.

Key words: neologism, cognitive semantics, concept, simulation, medicine and health care.

Соколов В.В. Когнітивна семантика і лінгвістика нових слів. У статті розглядається взаємодія неології і когнітивної семантики. Досліджуються зв’язки між концептуальними і мовними одиницями на прикладі новотворів англійської мови сфери медицини і охорони здоров’я.

Ключові слова: неологізм, когнітивна семантика, концепт, симуляція, медицина і охорона здоров’я.

Соколов В.В. Когнитивная семантика и лингвистика новых слов. В статье рассматривается взаимодействие неологии и когнитивной семантики. Исследуются связи между концептуальными и языковыми единицами на примере новообразований английского языка сферы медицины и здравоохранения.

Ключевые слова: неологизм, когнитивная семантика, концепт, симуляция, медицина и здравоохранение.